

ИВАНА П. БОДРОЖИЋ*
Криминалистичко-полицијска академија
Београд

УДК 323.28:343.2
Прегледни рад
Примљен: 23.07.2018
Одобрен: 28.08.2018
Страна: 237-247

ОПРАВДАНОСТ ИЗУЧАВАЊА ТЕРОРИЗМА КАО КАТЕГОРИЈЕ КРИВИЧНОГ ПРАВА**

Сажетак: Тероризам је, спрам степена друштвене опасности, односно нивоа криминалне супстанце, ове девијантне социо – патолошке појаве, оличеном у великим људским жртвама, оштећењу или уништењу имовине, недовољно и занемарљиво изучаван, као тема домаће науке материјалног кривичног права, које се јавља као незаобилазна грана права у изучавању ове негативне друштвене појаве и стварању правних механизма за његово спречавање и сузбијање. Аутор у раду стога истиче да научна оправданост истраживања тероризма као категорије кривичног права почива на недовољно систематски проученим аспектима тероризма као категорије кривичног права, док друштвена оправданост истраживања на ову тему, оличена у бројним терористичким нападима који потресају савремено друштво глобално посматрано, чини да истраживање на ову тему може допринети расветљавању значаја и домета кривичноправне реакције на овај тешки облик криминалитета. У раду се предлаже пожељна структура потенцијалног истраживања на ову тему, уз истицање најважнијих проблемских питања у вези са тероризмом као кривичноправном категоријом.

Кључне речи: тероризам, кривично право, кривично дело тероризма, Кривични законик Србије, европски кривичноправни прописи

Увод

Иако инкриминација тероризма, у корпусу српских кривичноправних одредаба, егзистира још од 1973. године, интересантно је у коликој мери је тероризам обрађиван у Југославији и Србији са аспекта других научних дисциплина, у односу на радове из ове области са кривичноправног аспекта. Спрам степена друштвене опасности, односно нивоа криминалне супстанце,

* ivana.bodrozic@kpa.edu.rs

** Рад је резултат истраживања на пројекту: „Криминалитет у Србији и инструменти државне реакције“, који финансира и реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду, циклус научних истраживања 2015-2019. година. Руководилац пројекта проф. др Биљана Симеуновић – Патић.

ове девијантне социо – патолошке појаве, оличеном у великим људским жртвама, оштећењу или уништењу имовине, мора се констатовати да је ова тема недовољно и занемарљиво изучавана, као тема домаће науке материјалног кривичног права, која се јавља као незаобилазна грана права у изучавању ове негативне друштвене појаве и стварању правних механизма за његово спречавање и сузбијање.

У складу са изнетим аутор сматра да научна оправданост истраживања тероризма као категорије кривичног права почива на недовољно систематски проученим аспектима тероризма као категорије кривичног права, док друштвена оправданост истраживања на ову тему, оличена у бројним терористичким нападима који потресају савремено друштво глобално посматрано, чини да истраживање на ову тему може допринети расветљавању значаја и домета кривичноправне реакције на овај тешки облик криминалитета.

Предмет анализе стога требало би да буду начин, модели и садржина кривичноправне заштите од тероризма, полазећи од међународног, преко упоредноправног аспекта, све до аспекта нормирања ове појаве у позитивном кривичном законодавству Републике Србије. Посебна пажња требало би да буде посвећена проблематици граница и могућности кривичноправне заштите од тероризма, као и њеној адекватности у односу на овај тип криминалитета, са аспекта могућности остваривања генералне и специјалне превенције, као и питањима адекватне примене кривичноправне норме, која је у функцији жељеног степена превенције криминалитета.

Основни циљ истраживања тероризма као кривичноправне категорије је *ipso facto* обезбеђивање научно засноване анализе концепта тероризма као категорије кривичног права, уз испитивање нивоа усаглашености позитивноправних одредаба кривичног законодавства Републике Србије са решењима из релевантних међународноправних докумената и неким начелним питањима несагласности између криминалнополитичких захтева и основних правнодогматских принципа.¹

Полазне хипотезе и структура истраживања тероризма као категорије кривичног права

Полазна хипотеза истраживања на ову тему, њена основна идеја, дакле, је да је кривичноправно реговање на тероризам оправдано и нужно, јер овај облик политички мотивисаног насиља, у смислу категорије кривичног права, спада у ред кривичних дела *mala in se*, чији висок степен друштвене опасности представља материјалну легитимацију ове инкриминације, због које у контексту познатих речи Густава Радбруха (*Gustav Radbruch*) „не дрхте руке које кажњавају“.

¹ Уопштено о значају истраживања у области тероризма, као и о методолошком оквиру научних истраживања у овој области, као предуслову за развој стандарда и процедура за супротстављање и сузбијање овом тешком облику криминалитета опширније (Мијалковић, 2012: 96–112).

Она мора бити усклађена са начелом праведности и сразмерности и сатисфакције жртава, уз рестриктивно опхођење према продору тоталитарних тенденција у правнодржавно, либерално оријентисано кривично право, иманентно демократској држави.

Истраживање тероризма као кривичноправне категорије требало би да у начелу садржи појмовно одређење тероризма, облике и модалитете друштвене реакције на ову социопатолошку појаву, уз истицање значаја које кривично право има у области превенције и репресије кривичних дела тероризма.²

Поменутом би требало да следи обрада међународноправног оквира, односно најважнијих конвенција, протокола и одлука, које су на регионалном и наднационалном нивоу усвојене и прихваћене као обавезујуће, уз обавезну пратећу анализу решења из релевантних, одабраних упоредноправних система.

Централни део истраживања, према мишљењу аутора, требало би да се односи на приказ, анализу и критику решења кривичноправног нормирања тероризма у свим фазама законодавног регулисања ове појаве нормама кривичног законодавства Републике Србије, од прве инкриминације, преко интервенција у вези са законским обележјима овог кривичног дела до доношења Кривичног законика Србије (КЗС), потом у оквиру норми КЗС и након усвајања новог, битно промењеног приступа дефинисању кривичног дела тероризма и са њим повезаних кривичних дела, након усвајања Закона о изменама и допунама Кривичног законика из 2012. (ЗИД КЗС), уз анализу примене одабраних, општих кривичноправних института у области кривичних дела тероризма.

Истраживање тероризма као кривичноправне категорије требало би да обухвати и анализу и образложење разлога због којих би кривично дело тероризма требало да буде уврштено у стварну надлежност Међународног кривичног суда (*International Criminal Court- ICC*) (Бодрожић, 2016а:219), услове и модалитете под којима оно може бити схваћено као међународно кривично дело *per se*,³ чему би требало да следи анализа усаглашености одрадаба националног законодавства са обавезујућих међународно преузетим обавезама и карактеристике националног легислативно-техничког приступа израде кривичноправне норми у вези са тероризмом.

² Иако држава улаже напоре у развој превентивних мера, које као приоритетни циљ имају одвраћање потенцијалних учинилаца кривичних дела тероризма, она истовремено развија и спроводи и репресивне антитерористичке мере и не одриче се казнене функције. У контексту развоја казненосудских инструмената пожељно је: дограђивање правних прописа и усвајање одговарајућих међународних конвенција и доношење нових, развијање система безбедности, како би уз помоћ система заштите био у стању да отклони опасност од најтежих облика угрожавања и примена кривичних санкција према свим учесницима терористичких активности (Гаџиновић, 2015:190).

³ Став да се тероризам може сматрати као озбиљно међународно, уговорним путем настало, кривично дело, које има капацитет да постане право међународно кривично дело из надлежности МКС-а заступају Каи Амбос (*Kai Ambos*) и Анина Тимерман (*Anina Timmermann*). О могућности да се екстремне форме терористичких понашања квалификују као злочин против човечности или као ратни злочин, и да тиме потпаду под ингеренције међународног кривичног правосудја, као и о развијеним аспектима обичајног дефинисања кривичног дела тероризма, којима недостаје прецизност и предвиђеност у неком писаном акту видети опширније (Ambos, Timmermann, 2014: 20 – 38).

Кривично право као незаобилазан инструмент државне реакције на тероризам

Кривично право, од првих покушаја конкретизоване реакције на тероризам тридесетих година XX века, континуирано развија механизме за супротстављање овом тешком облику криминалитета, прилагођавајући их његовим новим појавним облицима, у складу са максимумом *ius criminale semper reformatum est*.

И поред бројних, разноврсних облика испољавања, код ове категорије деликата у првом плану је њихов политички карактер, који је у многоме детерминисао и учинио сложеним процес усвајања једне универзално прихватљиве дефиниције тероризма на наднационалном нивоу. Поменуто је у великој мери утицало и на процес издвајања засебних обележја бића кривичног дела тероризма, у оквиру кривичноправне догматике, које је као основу за изградњу кривичноправног појма тероризма, користила већ извојене дефиниционе елементе тероризма из политиколошких дефиниција.⁴

Будући да кривично право, са себи иманентним *ultima ratio* карактером иначе одликује акцесорност у односу на друге гране права и остале научне дисциплине, код ове категорије деликата он наглашено долази до изражаја, управо због особене правне природе тероризма, оличене у његовом политичком карактеру.

С обзиром на то да је реч о динамичној друштвеној појави, чије се штетне последице на задржавају на границама националних држава, јасно је зашто је међународна заједница овај проблем настојала да реши приоритетно на наднационалном нивоу.

Како је према речима Франца фон Листа (*Franz von Listz*) „ наука кривичног права” као „разјашњење општих обележја кривичног дела... нужно интернационална“ (Стојановић, Коларић, 2014: 163) не чуди тренд у међународној заједници, који је створио релативно кохерентан систем правних прописа, изражено „секторског карактера“,⁵ који омогућава кривичноправну

⁴ Дефинисање тероризма као кривичноправне категорије коинцидира са истим покушајима дефинисања тероризма од стране теоретичара политиколошке оријентације и користи извојене дефиниционе елементе тероризма, као основу за изградњу појма, односно бића кривичног дела тероризма као категорије материјалног и међународног кривичног права, уз постојање бројних проблема који су отежавали његов настанак (Бодрожић, 2015:167).

⁵ Секторске конвенције представљају мултилатералне међународне уговоре, које су правно обавезујуће за државе потписнице, којима се установљавају надлежности и дужности у вези са међународно инкриминисаним понашањима, која се означавају као терористичка. Списак помнутих конвенција видети (Делић, 2014). Секторски приступ дефинисању кривичних дела тероризма праћен је и одређеним проблемима имплементације антитерористичких правних аката (Симеуновић, 2009: 59-62); (Гађиновић, 2007 : 16-17).

Циљ секторских конвенција је усклађивање кривичних законодавстава националних држава, које ће кроз синхронизовану криминализацију терористичких понашања свести на минимум могућност избегавања правде од стране учинилаца ових кривичних дела и олакшати међународну сарадњу државних органа надлежних за спречавање и сузбијање тероризма и поштовање принципа *aut dedere aut iudicare* (Бодрожић, 2016б:205-206).

реакцију у највећем броју до сада регистрованих појавних облика терористичких понашања.

Иако на наднационалном нивоу, ни до данашњег дана није усвојена једна универзална дефиниција кривичног дела тероризма, бројни терористички напади, успели су да у друштву, у којем влада сваки облик моралног и другог плурализма, генеришу консензус о потреби уједначавања тероризма и са њим повезаних кривичних дела, што је до изражаја највише дошло у оквиру *aquis communitaire* и система правних прописа на нивоу европског континента.

Карактеристике европског кривичноправног приступа дефинисању тероризма

Европска унија и Савет Европе су кроз своја два најважнија документа, Оквирну одлуку о борби против тероризма из 2002. и Конвенцију Савета Европе о спречавању тероризма из 2005, успоставиле кривичноправни појам тероризма и најважнијих појмова, који су од значаја за материјално кривично право, тако да земље чланице, али и земље кандидати за пуноправно чланство, могу у својим кривичноправним системима поћи од заједничког кривичноправног појма тероризма.

Поменуто је резултат препознавања чињенице да само уједначена кривичноправна регулатива омогућава ефикасно супротстављање тероризму, јер на минимум смањује могућност одласка учинилаца ових кривичних дела у неку земљу у којој оно уопште није или је на другачији начин дефинисано, затим олакшава међународноправну помоћ у кривичним стварима, али и пружа подршку националним кривичноправним системима, на тај начин, што на овом веома осетљивом пољу, које подразумева успостављање равнотеже између основних људских права и слобода, са једне стране и потребе успостављања и очувања безбедности са друге, обезбеђујући уједначени став о тероризму као кривичноправној категорији, која не руши концепт уставног поретка савремене демократске државе.⁶

Европски кривичноправни концепт тероризма и са њим повезаних кривичних дела, носилац је експанзионистичких тенденција на плану кривичноправног супротстављања тероризму (Бодрожић, 2016: 534-535). Ове тенденције које карактерише ширење каталога инкриминација и поштривање казнене политике на законодавном нивоу служе остваривању тзв. „превентивне парадигме“, која тежиште кривичноправне реакције помера у предзону угрожавања заштићеног добра (*ante portas del delicti*), дакле у неке ране фазе криминалне прогресије, уводећи својеврсне *ante delictum* мере, попут предвиђања припремних радњи као засебне радње извршења, предвиђањем апстрактне опасности као основног разлога за кривичноправно реаговање или пак,

⁶ Већина европских кривичноправних законодавастава одлучила се за јачање и развој правног, у првом реду кривичноправног, одговора на изазове тероризма и у том смислу приоритетно развијала мере кривичноправног законодавства у односу на војни одговор, који пропагирају Сједињене Америчке Државе. Више о карактеристикама европског кривичноправног приступа борби против тероризма (Van Sliedregt, 2010:413).

предвиђањем одређених радњи, које се могу посматрати као радње саучесништва, у форми радње извршења.

Све наведено, правда се високим степеном друштвене опасности терористичких понашања и потребом да се појачаном репривношћу ојача генерално – превентивна функција кривичноправне реакције у овој области.

Анализа упоредноправних одредаба и решења у вези са тероризмом у упоредном законодавству показује да су без изузетка, одабрани и анализирани системи у потпуности хармонизовани са релевантним документима ЕУ у вези са тероризмом, те да их све карактеришу нове инкриминације и наглашени пунитивизам.

Иако европски прописи, који садрже кривичноправне одредбе, остављају широк простор за имплементацију одредаба преузетих на међународном нивоу, бројна законодавства отишла су и даље у процесу криминализације, а обавезе из европских прописа искористила као оправдање оваквих поступака.⁷

Карактеристике новог приступа дефинисању кривичних дела тероризма у КЗС

Изостанак јединствене кривичноправне категорије тероризма на међународном нивоу, до доношења поменутих европских прописа, утицао је на Републику Србију, да у дефинисању инкриминација тероризма заузме став о парцијалном реаговању на поједине облике терористичких понашања, који је подразумевао постојање једног, засебног кривичног дела, којим се не обухватају сви могући модалитети терористичког акта и већег броја, посебних кривичних дела, којима је било предвиђено инкриминисање других облика напада на поједина друштвена добра, која су у вези са основним делом тероризма.

Наиме, од првог инкриминисања, до момента доношења и усвајања ЗИД КЗС 2012. године, српско кривично законодавство је у погледу коришћене законодавне технике код кривичних дела тероризма познавало **мешовито решење**, које је подразумевало формирање бића кривичног дела тероризма као засебног по систематици, али акцесорног по структури, будући да је његово биће било изграђено уз помоћ елемената бића неких других, посебних кривичних дела, уз задржавање једног дела одредбе, у форми „генералне клаузуле“.

Поред кривичног дела тероризма *stricto sensu*, постојала су и кривична дела, која су се према коришћеној законодавној техници сматрала директно акцесорним, попут удруживања ради вршења кривичног дела тероризма, припремања и тешких облика кривичног дела тероризма, као и кривична дела тероризма *lato sensu*, која су била сврстана у друге главе посебног дела КЗС, а која су према својим обележјима представљала терористичке акте.

⁷ Као репрезентативан пример поменутих измена и наглашених проширивања корпуса постојећих кривичноправних каталога новим инкриминацијама, са изражено превентивно оријетисаним карактером, који је на самој граници легитимности и са аспекта либералног државноправног одговора на тероризам делимично споран наводимо кривично законодавство Немачке о чему опширније (Petzsche, 2012: 1056-1065); (Бодрожић, 2017:224).

Кривично дело тероризма било је систематизовано у групи кривичних дела против уставног уређења и безбедности и формално имало карактер политичког деликта. Мењало је конститутивна обележја свог бића, мењајући карактер од делатносног кривичног дела, чија је радња морала поседовати одређени квалитет, до чисто последичног кривичног дела, док је намера, *dolus specialis*, увек била политичка по карактеру и подразумевала угрожавање уставног уређења и безбедности.

Безмало четири деценије дуг развојни процес ове инкриминације био је обележен развојношћу обележја бића кривичног дела тероризма и сродних инкриминација, који је осим политичког карактера у односу на нови приступ регулисања кривичних дела тероризма у националном законодавству, карактерисало и разликовање тероризма у зависности од усмерености намере и пасивног субјекта према којем се дело врши, на тероризма усмерен ка домаћој држави и међународни тероризам.

Поменуто је водило дуплирању инкриминација, без изражене разлике у обележјима бића кривичних дела, која је водила хипоретрофији и слабљењу кохерентности кривичноправног система.

У складу са тенденцијама на европском нивоу Република Србија ЗИД КЗС из 2012. усваја нови приступ дефинисања кривичних дела тероризма којег карактеришу: брисање разликовања тероризма и међународног тероризма, промена групног заштитног објекта према којем је ово кривично дело управљено, уз одузимање карактера политичког кривичног дела на нормативном плану и другачији легислативно – технички преступ обликовања бића кривичног дела тероризма.

Нови приступ подразумева даљу криминализацију и увођење чак пет нових кривичних дела: јавно подстицање на извршење терористичких дела из чл. 391а КЗС, врбовање и обучавање за извршење терористичких дела из чл. 391б КЗС, употреба смртоносне направе из чл. 391в, уништење и оштећење нуклеарног објекта из чл. 391г и терористичко удруживање из чл. 393а КЗС.⁸

Овај приступ подразумева формирање, тзв. „подгрупе“ кривичних дела тероризма, која подразумева нове инкриминације, преформулисане и пресистематизоване инкриминације, као и брисање неких ранијих, услед њиховог обухватања новом инкриминацијом. Иако нови приступ конституише подгрупу кривичних дела тероризма, у корпусу кривичноправних одредаба и даље постоје инкриминације, које се у ширем смислу имају сматрати инкриминацијама тероризма, какве су најпре кривична дела угрожавање безбедности ваздушног саобраћаја насиљем из чл. 292. КЗС и отмица ваздухоплова, брода и другог превозног средства из чл. 293. КЗС.

Прва особеност новог приступа дефинисању кривичних дела тероризма може се оценити, највећма као позитивна, јер изједначавање појма терорис-

⁸ Национална кривичноправна законодавства бивших југословенских република укључујући Републику Србију, која су имала историјских искустава са терористичким и екстремистичким нападима и активностима, мењала су сопствени правни инструментаријум ради његовог усклађивања са правом ЕУ, ради постизања тешње регионалне сарадње, која свима представља предуслов за стицање пуноправног чланства и опстанка у ЕУ (Бодрожић, 2016в:331).

тичког акта, без обзира да ли се он предузима према домаћој држави, страни држави или међународној организацији заправо означава сазревање свести о универзалној друштвеној опасности кривичних дела тероризма, као оних која угрожавају и повређују вредности именентне целокупној цивилизацији и успостављеним вредностима међународног права.

Друга особеност која се односи на модел одређења радње извршења код кривичних дела тероризма, није таква да јој се не би могле упутити одређене критике. Наиме, инкриминација тероризма из чл. 391. КЗС подразумева таксативни модел одређења кривичног дела, који у складу са начелом законитости може бити тумачен тако да се дозвољеним сматра све оно што није изричито наведено као забрањено, будући да је реч о наглашеној казуистици, уз изостанак било какве „генералне клаузуле“, модела „други сличан начин“, која би омогућила прилагођавање инкриминације другим потенцијалним манифестационим облицима тероризма, те по принципу *eiusdem generis* обухватила бројне друге радње еквивалентне набројаним (Бодрожић, 2016г:224).

Поштујући принцип *expressio specialis onem impedit extensionem*, забрањено је шире тумачити оно што је поименично набројано, што резултира окамењењем норме у оквирима таксативно набројаног. Насупрот оваквом легислативно – техничком приступу, савремена кривичноправна норма требало би да буде, у што је већем степену, адаптабилна, јер се појавни облици криминалитета свакодневно мењају, што посебно одликује тероризам, као тешки облик криминалитета, те би постојање једног дела норме који би могао имати форму „генералне клаузуле“, био далеко прикладнији за примену на неке нове облике терористичких аката и не би подразумевао сталне измене и допуне кривичног законодавства, које су са становишта демократске државе правно упитне и на ивици легитимности.

Трећа особеност оличена је у, на нормативном нивоу прихваћеном, приступу који означава деполитизацију кривичног дела тероризма и са њим повезаних инкриминација. Она се мора означити као правно ваљана, будући да се одузимање карактера политичког деликта тероризму као кривичном делу, јавља као значајно због немогућности да се читав проблем релативизује и са терена чистог криминалитета, премести на терен политике и идеологије. У крајњој линији убиство је увек убиство, телесна повреда телесна повреда, те се сваки онај који их предузме не може оправдати било каквим политичко – идеолошким разлозима, мотивима и побудама, јер нема те вредности у сфери политике, која је виша од права на живот.

Последња од кључних особености новог приступа регулисању кривичних дела тероризма односи се на даљу криминализацију и поштравање пунитивне политике. Иако ескалација терористичких аката може бити легитимација појачане репресије, разлози криминалне политике не могу се користити као оправдање за укидање проверених правнодогматских принципа, попут слабљења начела законитости, опасности као разлога за покретање кривичноправног апарата и правила о начелној некажњивости потенцијалних стадијума у извршењу кривичног дела.

Закључна разматрања

Као крајњи циљ истраживања на ову тему могао би се истаћи закључак да се кривичноправна заштита не сме се правдати неким другим циљевима, попут постизања безбедности, јер чист утилитаризам мора бити ограничен принципом сразмерности и праведности, као и принципом хуманости, ради ограничења концепта заштите по сваку цену.

Под посебном лупом научне и стручне јавности требало би да буде даље прихватање експанзионистичких тенденција и заоштравање репресије, те стално понављање да је илузија решавање проблема самим инкриминисањем, да преоштра и преширока репресија слабе ефикасност кривичноправног система и да се прихватањем принципа *less can be more*, који подразумева концентрисану, интензивну примену кривичноправне норме далеко више може постићи на плану сузбијања тероризма као тешког облика криминалитета.

Много веће могућности на плану превенција тероризма могу се остварити уколико репресија буде извесна и умерена, јер према речима Чезаре Бекарије (*Cesare Bonesana-Beccaria*) „зла, чак и најмања, када су сигурна увек плаше људске душе“, насупротив пренаглашеној и егземпларној репресији, чији је ниво превентивних могућности низак.

Недостаци националних кривичних законодавстава и ограничени донети које кривично право има, могли би да буду надомештени схватањем тероризма као међународног кривичног дела, које би било сврстано у основну стварну надлежност Међународног кривичног суда, што би премештањем кривичног гоњења за кривична дела тероризма на ниво међународног правосуђа, на извештан начин ослободило националне кривичноправне системе од даљих захвата страних њиховим основним начелима.

De lege ferenda посматрано постојећа кривичноправа решења тероризма не би требало да буду предмет даљег експанзионизма и заоштравања репресије, него би требало да буде препуштено судској пракси да одлучи да ли ће нека будућа понашања квалификовати као кривична дела тероризма и тиме им удахнути живот, па тек након протеча одређеног временског периода испитати оправданост егзистирања неких од инкриминација из ове категорије, како би њихова *de facto* декриминализација била праћена и *de iure* декриминализацијом.

Сматрамо, на крају, да је задатак посленика националне науке кривичног права да на значајна проблемска питања, попут овог, указују, отварају их и нуде одговоре, настојећи при томе да буду коректив ограничењима основних слобода и права, које су овако заоштреним моделом кривичноправног реаговања потенцијално могућа. И у оквирима једног оваквог комплексног истраживања тероризма као кривичноправне категорије идеја је да се стално подсећа да , чак и у односу на изазове тероризма, демократска држава свој кривичноправни одговор мора да заснива на принципима демократије, те да на релативно умереној и извесној примени кривичног права заснује ефикасно и ефективно национално кривичноправно решење тероризма.

Литература:

1. Ambos, Kai, Timmermann, Anina (2014): "Terrorism and customary international law", in: Ben Saul (ed.), *Research handbook on international law and terrorism*, Elgar.
2. Bodrožić, Ivana (2015): „Problemska pitanja definisanja terorizma“, *Bezbednost*, br.3, Beograd.
3. Bodrožić, Ivana (2016): "The criminal justice responses to terrorism – the european level", in: *International Scientific Conference "Archibald Reiss Days"*, Volume I, Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade.
4. Bodrožić, Ivana (2016): Nadležnost Međunarodnog krivičnog suda i krivično delo terorizma“, *Politika nacionalne bezbednosti*, br.1, Beograd.
5. Bodrožić, Ivana (2016): „Terorizam kao krivično delo u dokumentima međunarodnih organizacija“, *Nauka, bezbednost, policija*, br.1, Beograd.
6. Bodrožić, Ivana (2016): „Uticaj *aquis communautaire* na određenje terorizma u krivičnom zakonodavstvu nekih jugoslovenskih republika“, u: *Zbornik radova „Evropske integracije – pravo, sloboda i bezbednost“*, Tom 3, Naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem, Tara, 24- 26. maj 2016, Kriminalističko – policijska akademija, Fondacija „Hans Zajdel“, Beograd.
7. Bodrožić, Ivana (2016): „Krivično delo terorizma i njegova obeležja“, *Pravni život*, br.9, Beograd.
8. Bodrožić, Ivana (2017): „Negativne kriminalno - političke tendencije i krivična dela terorizma u zakonodavstvu Nemačke“, *Srpska politička misao*, br.1, god. 24, Vol 55, Beograd.
9. Van Sliedregt, Elies (2010): „European Approaches to Fighting Terrorism“, 20 *Duke Journal of Comparative & International Law*, Vol.20, No.3.
10. Gaćinović, Radoslav (2007): „Značaj međunarodnog prava u suprotstavljanju terorizmu“, *Vojno delo*, br.1, Beograd.
11. Gaćinović, Radoslav (2015): *Antiterorizam*, Službeni glasnik, Beograd.
12. Delić, Nataša (2014): „Criminal Offences of Terrorism in the Criminal Code of Serbia“, in: *Kaznena reakcija u Srbiji - IV deo*, Edicija Crimen, Beograd.
13. Mijalković, Saša (2012): „Metodološki okvir jednog naučnog istraživanja organizovanog kriminala i terorizma“, *Bezbednost*, br. 2, Beograd, 2012.
14. Petzsche, Anneke (2012): „The European Influence on German Anti-Terrorism Law“, *German Law Journal*, Vol. 13, No.9, Charlottesville.
15. Simeunović, Dragan (2009): *Terorizam*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.
16. Stojanović, Zoran, Kolarić, Dragana (2014): *Krivičnopravno suzbijanje organizovanog kriminaliteta, terorizma i korupcije*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.

JUSTIFICATION OF TERRORISM EXAMINATION AS A CATEGORY OF CRIMINAL LAW

Summary: The paper deals with the importance of the study of terrorism as a category of criminal law and offers arguments that support the justification and the necessity of more intensive study of this negative social phenomenon from the aspect of criminal law. The author offers a desirable structure of research on this topic, setting certain hypotheses as

the basis of the research on this subject. There are also some basic problem questions that follow the study of this category of delicts and are related to the characteristics of criminal law as only one of the mechanisms of social reaction to this difficult form of crime. The paper emphasizes the importance of studying the methods, models and content of criminal defense against terrorism, starting from the international, comparative aspect, to the aspect of standardizing this phenomenon in the positive criminal legislation of the Republic of Serbia. Special attention should be paid to the problem of the borders and possibilities of criminal protection against terrorism, as well as its adequacy in relation to this type of crime, from the aspect of the possibility of achieving general and special prevention, as well as issues of adequate implementation of the criminal law norm, which is in function of the desired degree crime prevention.

Key words: terrorism, criminal law, criminal offense of terrorism, Criminal Code of Serbia, European Criminal Law

